

Н. І. КОС'ЯНЧУК, кандидат ветеринарних наук

А. І. ТЮТЮН, кандидат ветеринарних наук

Національний університет біоресурсів і природокористування України

НАЛЕЖНА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ПРАКТИКА У ТВАРИННИЦТВІ

Дотримання правил Належної сільськогосподарської практики дасть можливість виробникам тваринницької продукції раціонально використовувати природні, трудові та фінансові ресурси, зменшити негативний вплив на довкілля, гарантувати якість та безпечність продукції.

Ключові слова: належна сільськогосподарська практика, належна виробнича практика, довкілля, тваринництво, стічні води.

Інтенсивні технології виробництва продукції тваринництва передбачають тривале застосування в годівлі тварин різних вітамінно-мінеральних та гормональних добавок, ферментних препаратів, антибактеріальних засобів.

Дослідженнями встановлено, що в комбікормах, які згодують тваринам, містяться як антибіотики так і гормональні препарати, як наслідок цього вони присутні і в стічних водах. Близько 70% цих речовин виводиться з калом і сечею і потрапляють в стічні води, а далі в ґрунт та воду, забруднюючи навколишнє середовище[1].

Тваринницькі об'єкти створюють екологічну загрозу довкіллю, переважно у зв'язку з необхідністю утилізації відходів, які при недбалому господарюванні можуть потрапляти у гео-, гідро- і повітряне середовище. При цьому постає питання не тільки про їх безпечну утилізацію, але й про раціональне використання для потреб народного господарства, тобто про застосування безвідходних технологій виробництва.

Тому, впровадження належної сільськогосподарської практика(GAPs) у тваринництві є актуальним і перспективним для поліпшення довкілля.

Результати дослідження. Спеціалісти стверджують, що одна велика сучасна свиноферма (100 тис. голів), де використовують гідрозмив нечистот, забруднює довкілля з такою ж інтенсивністю й у такому ж обсязі, як сучасне місто з населенням в 300-400 тис. чоловік. У результаті гідрозмиву при вилученні гною утворюється велика кількість стічних вод.

Стічні води і великі маси гною тваринницьких комплексів нерідко забруднюють поверхневі і підземні ґрунтові води патогенною для людини мікрофлорою і токсичними продуктами розкладання. Останні забруднюють не тільки водне, але і повітряне середовище.

Однією з причин забруднення води нітратами є поглинання поверхніми водоймищ амоніаку, який міститься у повітрі в зоні експлуатації тваринницьких комплексів.

Нітратне забруднення породжене також хімізацією сільськогосподарського виробництва. Найбільше нітратів у ґрунті надходить із азотними та швидкодіючими органічними добривами, у тому числі з гноєм, з пташиним послідом, стоками з

ферм. Основна частина нітратів до 80% потрапляє в організм людини з овочами, 15% – з м'ясом, 5% фруктами і молочними продуктами [2].

Згідно, проекту Постанови Кабінету Міністрів України "Про затвердження Державної цільової програми розвитку тваринництва на період до 2015 року" одним з напрямків є «..сприяння розробці і впровадження систем управління якістю на основі принципів ISO 9000 та систем управління безпекою харчових продуктів, а також систем охорони довкілля на основі принципів ISO 14000 в тваринництві».

Критерії належних практик стосуються вибору території господарювання, загального менеджменту сільськогосподарської діяльності, інтегрованого захисту рослин, раціонального використання ґрунтів, водних об'єктів і території. Екологічні вимоги GAPs в першу чергу стосуються якості ґрантів і водних ресурсів. Прикладами заходів, що сприятимуть захисту води, ґрунту та повітря є: контрольоване використання та зберігання мінеральних добрив, належна практика годівлі і утримання тварин, знезараження стічних вод, дотримання санітарно-гігієнічних вимог під час виробництва тваринницької продукції.

Розроблені Коди належної сільськогосподарської практики є практичними настановами, які дозволяють виробникам сільськогосподарської продукції вирішувати ряд важливих завдань, зокрема раціонально використовувати природні, трудові, фінансові та інформаційні ресурси, зменшувати негативне навантаження на довкілля, гарантувати якість та безпечність продукції і відповідність діяльності законодавчим вимогам [3].

Належні сільськогосподарські практики – мають на меті застосування наявних знань для реалізації екологічних, економічних та соціальних аспектів стійкого розвитку для сільськогосподарського виробництва та переробки сировини рослинництва і тваринництва.

Важливе практичне значення має розроблення заходів управління ризиками безпечності харчових продуктів, зумовлених використанням води у технологічному процесі. Цієї мети можна досягти, дотримуючись комплексу рекомендацій і загальних процедур щодо належної сільськогосподарської практики (GoodAgriculturalPractice – GAPs) і належної виробничої практики (GoodHandlingPractice – GHP) при виробництві продуктів харчування й продовольчої сировини. Вони охоплюють загальні процедури, яких мають дотримуватись виробники та переробні підприємства, щоб гарантувати безпеку своєї продукції. Належна сільськогосподарська практика зобов'язує виробників проводити дослідження води на наявність мікроорганізмів, солей важких металів, радіонуклідів; знешкоджувати стічні води від тваринницьких ферм і комплексів; дотримуватись правил зберігання отрутохімікатів та інших хімічних речовин, які при надходженні у водойми викликають отруєння людей, тварин, риби.

Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» не тільки проголошує, але й передбачає систему гарантій екологічної безпеки людини. Він закріплює право громадян на безпечне для життя довкілля. Це право реалізується шляхом участі громадян в обговоренні проектів законодавчих актів та інших рішень в області охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів, одержання повної й достовірної інформації про стан навколишнього природного середовища.

Найбільш простий спосіб зниження негативного впливу на довкілля – модернізація і оновлення технологічного обладнання в підрозділах, внесення змін в організацію господарської діяльності, що відповідають сучасним екологічним нормам [4, 5].

Це можливо шляхом впровадження маловідходних та безвідходних технологій, що базуються на включенні в господарський обіг всіх сировинних ресурсів, які постійно утворюються і накопичуються в господарствах. Контролюючи об'єми органічних відходів, газопилових викидів, використання води і скидів стічних вод, можна зменшити негативний вплив на довкілля.

На кожному агропромисловому підприємстві необхідно спочатку виявляти найбільш значимі фактори виробництва, що мають вплив на зміну навколишнього середовища і вже відносно до них розробляти природоохоронні заходи.

Для попередження забруднення газопиловими викидами необхідне встановлення пилогазовловлюючої апаратури, що забезпечує очищення вентиляційного повітря від неприємних запахів та забруднюючих речовин перед викидом в атмосферу [6, 7].

Вплив тваринницької діяльності на довкілля залежить від структури виробництва, методів обробітку земель, технології, техніки і обладнання.

Особливу увагу необхідно приділяти знезараженню гною на тваринницьких фермах біологічним методом, оскільки в результаті біологічних процесів утворюються продукти, що дають можливість використовувати їх, як кормові добавки.

При включенні гною, як природного багатокomпонентного продукту в біогеохімічні цикли розв'язується проблема безвідходної або маловідходної технології виробництва продуктів тваринництва. Такі умови використання гною на сільськогосподарських угіддях сприяють поліпшенню довкілля і підвищенню рентабельності сільськогосподарського виробництва.

Крім того, з гною й відходів тваринництва можна одержувати нафтопродукти, біогаз, екологічно чисте добриво для екологічно чистих технологій вирощування польових культур і навіть корми для тварин. Тому, поряд з традиційним Використанням гною і решток іншої біомаси, зокрема соломи, важливо їх утилізувати з виробництвом біогазу – цінного палива та бактеріального протеїну.

Одним із перспективних заходів охорони довкілля є впровадження органічного сільського господарства.

Органічне сільське господарство за своєю суттю є багатофункціональною агро-екологічною моделлю виробництва і базується на ретельному менеджменті (плануванні і управлінні) агроєкосистем. Воно дає змогу в перспективі узгодити і гармонізувати економічні, екологічні та соціальні цілі в галузі сільського господарства [8].

Висновок. Належна сільськогосподарська практика у тваринництві спрямована на управління основними виробничими процесами в господарстві, раціональне використання аграрного природно-ресурсного потенціалу та зменшення негативного впливу на довкілля.

1. *Іванова О.В.* Санітарно-гігієнічна оцінка стоків свинарських підприємств / О.В. Іванова, М.О. Захаренко // Ветеринарна біотехнологія. – 2010. – № 17. – С. 83.

2. *Головко В.О.* Сільськогосподарська екологія / В.О. Головко, А.З.Злотіна, В.Л.Мешкова. Х.: Еспада, 2009. – С.105.

3. Карлашук С.В. Роль належних сільськогосподарських практик в досягненні цілей стійкого сільськогосподарського господарства / С.В. Карлашук // Міжнародна науково-практична конференція молодих вчених, аспірантів і студентів – Київ: НУБіП України, Вид-во ТОВ «Аграр Медіа Груп», 2011. – С.100.

4. Банников А.Г и др. Основы экологии и охрана окружающей среды /А.Г. Банников, А.А. Вакулин, А.К. Рустамов. – М.: Колос, 1999. – 304 с.

5. Долгов В.С. Охрана атмосферного воздуха в зоне крупных животноводческих объектов // Ветеринария. – 2009. – №8. – С. 45 – 46.

6. Царенко О.М., Руденко В.П. Управління якістю агропромислової продукції: навч. пос. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2006. – 431 с.

7. Лысенко В. Экологам птицефабрик – современные технологии / В. Лысенко // Птицеводство. – 2009.–№6. – С. 7 – 9.

8. Вовк В.Світові тенденції розвитку органічного землеробства і його перспективи в Україні // Матеріали семінару "Сучасні тенденції виробництва та маркетингу органічної продукції", м. Львів: Проект Аграрного Маркетингу, 2004. – 35 с.

НАДЛЕЖАЩАЯ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННАЯ ПРАКТИКА В ЖИВОТНОВОДСТВЕ /Н.И.Косьянчук, А.И. Тютюн

Соблюдение правил надлежащей сельскохозяйственной практики позволит производителям животноводческой продукции рационально использовать природные, трудовые и финансовые ресурсы, уменьшит негативное воздействие на окружающую среду, гарантировать качество и безопасность продукции.

Ключевые слова: надлежащая сельскохозяйственная практика, надлежащая производственная практика, окружающая среда, животноводство, сточные воды.

GOOD AGRICULTURE PRACTICES IN ANIMAL / N. I. Kos'yanchuk, A. I. Tyutyun

Compliance with the rules of good agricultural practice allows livestock producers use natural, human and financial resources, to reduce the negative impact on the environment, to guarantee product quality and safety.

Key words: proper agricultural practices, good manufacturing practices, environment, farming, waste water.

Рецензент – кандидат ветеринарных наук Н. В. Гудзь